

Droichid Dhroichead na Bandan a Thógáil:

Stair Bhaile Dhroichead na Bandan
laistigh de na Ballaí (1588-1689)

Réamhrá

Cár Thosaigh sé ar fad...

Na Chéad Lonnaitheoirí

Richard Boyle i gceannas

Ballaí Dhroichead na Bandan

Na 3 M ar Dhroichead na Bandan

Titeann na Ballaí Síos

Billy Boyne

Amlíne

Leathanaigh Dathúcháin

Foinsí / Léamh Breise & Buíochas

Réamhrá

Is baile spraoíúil agus suimiúil é Droichead na Bandan, a bhíonn i gcónaí ag athrú agus ag fás. Baile nua-aimseartha, a bhfuil a cuid sráideanna ag macalla le scéalta ón stair.

Roimh 1600, ní raibh aon bhaile ar an láthair ina bhfuil Droichead na Bandan anois. Bunaíodh an baile ar dtús mar urphost ar theorainn theas Phlandálacha na Mumhan. Tógadh ballaí sé throigh ar tiús timpeall an bhaile nuair a tháinig na lonnaitheoirí faoi ionsaí leanúnach ag na Gaeil dhúchais. Inniu, tá Droichead na Bandan mar chuid de Líonra Múrbhailte na hÉireann. Cé gur féidir leat roinnt iarsmaí a fháil de na ballaí sa lá atá inniu ann, tarraingíodh an chuid is mó de na ballaí anuas i 1689.

Bhog Droichead na Bandan agus d'athraigh sé leis an aimsir. Faoin 19ú haois, bhí an baile ina phríomhionad tionsclaíochta – ar dtús mar bhaile muileann cadáis agus ansin mar phríomhchathair fuisce na hÉireann, agus é mar ceannáras ag drioglan Allman's a bhfuil cáil dhomhanda air.

Sa lá atá inniu ann is baile margaidh gnóthach é Droichead na Bandan agus mar an geata chuig Corcaigh Thiar. Tugtar áit caoinfhulaingthe air, áit a bhfuil pobail sainchreidmheacha ann agus fáiltíonn siad roimh gach náisiúntacht. Ach más tír iasachta í an t-am atá thart, cuireann siúlóid timpeall an bhaile stairiúil seo i gcuimhne dúinn má bhreathnaíonn muid go géar, gur féidir linn fós rian na mballaí a fheiceáil, agus macalla na ndaoine a chuaigh roimhe a chloisteáil.

Cár thosaigh sé ar fad...

Roimh Phlandálacha na Mumhan, bhí na tailte go léir thart ar abhainn na Bandan ag Taoisigh na hÉireann tráth.

Bhí na tailte theas ag muintir Mhic Cárthaigh. Bhí a suíomh, nó príomhchaisleán, suite i gCill Briotáin. Shín críoch Uí Mhathúna siar. Bhí a suíochán suite i gCaisleán Mathúin, an suíomh céanna ina bhfaighimid Caisleán Bernard inniu.

Roimh 1600, ní raibh aon bhaile ina bhfuil Droichead na Bandan anois. Áit suaimhneach a bhí ann suite i dtailte Chinnil mBece (Kinalmeaky).

Tagann an t-ainm Bandan ó abhainn na Bandan. Tagann ainm na habhann ón téarma Bean Dea, a chiallaíonn **“bean chríonna”** nó **“bandia”**. Ainm ársa eile ar an abhainn seo ná Glasslyn (abhainn ghlas nó linn snámha).

Bhí an Bhanríon Eilís ina banríon ar Shasana ó 1558 go 1603. Theastaigh uaithi smacht daingean a ghlacadh ar Éirinn mar go raibh inní uirthi go gcuirfeadh an Caitliceach Rí Philip na Spáinne (an príomh-namhaid a bhí aici ag an am), a arm go hÉirinn agus go n-úsáidfí é mar bhunait chun ionsaí Sasana.

Bhí an tIarla Deasmhumhan i gceannas ar Chúige Mumhan ag an am, a bhí ar dtús dílis don Bhanríon. Sa bhliain 1580, áfach, thosaigh éirí amach i gcoinne na Banríona Eilís i gCúige Mumhan.

Bhí súil ag go leor teaghlaigh áitiúla cabhair a fháil ón Spáinn chun an Bhanríon Eilís a ruaigeadh. Dhiúltaigh Iarla Deasmhumhan stop a chur leo agus glaodh gníomhairí na Banríona ina fhealltóir.

Coigistíodh agus dódh a thailte eastáit, agus maraíodh a thionóntaí. Tógadh a chuid caisleáin freisin.

Sealgaíodh Iarla Deasmhumhan agus maraíodh é sa bhliain 1583. Cuireadh muintir Uí Mhathúna, a thacaigh leis an Iarla, as an gcríoch a bhí ina sheilbh acu leis na céadta bliain. Cuirfidh iallach ar reibiliúnaithe eile ar fud na Mumhan géilleadh i rith an ama seo, scrios na trúpaí Sasanacha faoin Tiarna Gray tailte na reibiliúnach. Tháinig gorta i gCúige Mumhan dá bharr.

Ghlac coróin Shasana seilbh ar limistéir mhóra de Chúige Mumhan. Ó 1585, cuireadh tús le plandáil na Mumhan, agus tugadh talamh do lonnaitheoirí Sasanacha nua. Bhí fonn ar Eilís i an oiread daoine agus ab fhéidir a bheith dílis di i gCúige Mumhan. Thairg sí feirmeacha suas le 12,000 acra ar ráta gan ach cúpla pingin an acra. Ba é an príomhchoinníoll ná nach bhféadfadh an té a thóg an talamh ach Protastúnaigh Shasana dílis a bheith aige mar thionóntaí. Rinne formhór na ndaoine neamhaird air seo agus thug siad an talamh ar cíos d'aon duine a d'fhéadfadh an cíos a íoc. Ní raibh ach aon úinéir talún amháin a lean an riail seo, fear darbh ainm Phane Beecher, agus bhunaigh sé an bhunaitíocht i nDroichead na Bandan.

Na Chéad Lonnaitheoirí

I mí Mheán Fómhair 1588, bronnadh “seignory” (**bealach galánta chun a rá gur tugadh tiarnas nó úinéireacht dó**) do Phane Beecher ar thailte i gCionn Meáice lena n-áirítear seanáit chónaithe Uí Mhathúna i gCaisleán Mahon. Ní dócha gur chuir sé cos in Éirinn riamh, gan trácht ar Dhroichead na Bandan. Chomh maith le 12,000 acra de thailte Uí Mathúna ag Cineál mBéice (ó thuaidh ó abhainn na Bandan), fuair Beecher 2,000 acra breise talún ó dheas den abhainn.

Sa bhliain 1591, sheol Henry Beecher, mac Phane, agus fear darbh ainm Richard Skipwith, go hÉirinn le grúpa coilíneach. Tháinig siad i dtír ag Cionn tSáile agus thaistil siad feadh chosán na habhann go dtí gur shroich siad suíomh ar a dtugtar Droichead na Bandan.

Tógadh foirgnimh go tapa ar an dá thaobh den abhainn. Bhí saol na lonnaitheoirí sna chéad chúpla bliain ar an mbaile an-deacair. Bhí faitíos leanúnach orthu roimh ionsaí ó na Gaeil dhúchasacha a chuir siad iallach orthu imeacht óna dtailte.

Lean muintir Mhic Cárthaigh agus Uí Mhathúna ag troid agus chuir siad eagla ar an gcuid is mó de na lonnaitheoirí. Ní fhillfeadh a bhformhór go dtí 1603 nuair a chuir Sir George Carew (Tiarna Uachtarán na Mumhan) stop leis na hÉireannaigh ag troid trí fheall agus fhórsa.

Ar feadh na mblianta ina dhiaidh sin bhí a lán troid i gCúige Mumhan. Sa bhliain 1601, rinne Carew feall agus príosúnach ar Mhaolmudh, Ceannaire Uí Mhathúna. Níor scaoileadh Maolmudh saor go dtí tar éis chath Chionn tSáile nuair a bhain sé comhaontú chun 1,200 acra de thalamh a mhuintire a aisghabháil.

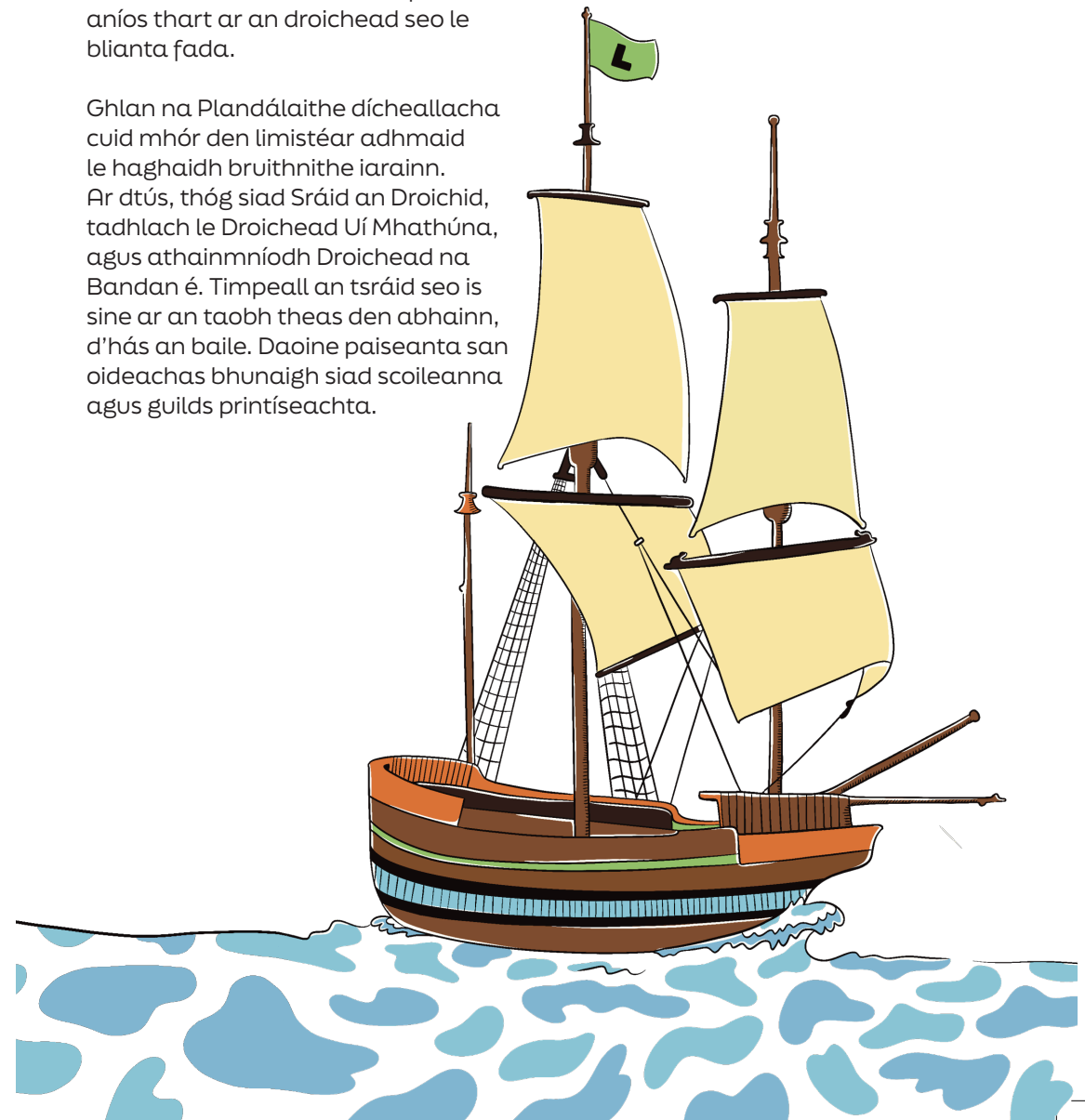
Chuir an beart seo deireadh lena naimhdeas i leith na Sasanach. Sa bhliain 1603, fuair an Captaen William Newce cuid de “seignory” Grenvill ar an taobh thuaidh den abhainn mar luach saothair as a sheirbhís do Carew ag Cath Chionn tSáile. Rinne Newce machnamh ar bhaile comhraic a thógáil cúpla míle ó thuaidh mar a bhfuil sráidbhaile Bhaile Níos anois ach thuig sé go mbeadh sé ró-chostasach dhá lonnaitheoir a chosaint ag an am céanna. Ina áit sin, d’fhorbair an Captaen Newce na tailte ar a dtugtar Coill Darach in aice leis an abhainn, ar a dtugtar Mainéar Chúil Fada ar anois.

Is ar na cúiseanna seo a chuirtear síos ar Henry Beecher, Richard Skipwith agus William Newce mar bhunaitheoirí bhaile Dhroichead na Bandan i 1604.

Tógadh droichead chun na lonnaitheoirí ar an dá thaobh d’abhainn na Bandan a nascadh.

Tógadh an droichead ar shuíomh droichid bhunaidh a thóg muintir Uí Mhathúna timpeall na bliana 1375 (beagán taobh thiar den droichead atá os comhair Shráid an Droichid faoi láthair). Tugadh Droichead Mahon ar an lonnaitheoir a d’fhás aníos thart ar an droichead seo le blianta fada.

Ghlan na Plandálaithe dícheallacha cuid mhór den limistéar adhmaid le haghaidh bruithnithe iarainn. Ar dtús, thóg siad Sráid an Droichid, tadhlach le Droichead Uí Mhathúna, agus athainmníodh Droichead na Bandan é. Timpeall an tsráid seo is sine ar an taobh theas den abhainn, d’hás an baile. Daoine páiseanta san oideachas bhunaigh siad scoileanna agus guilds printíseachta.

Gabhann Richard Boyle an Cheannas

Tógadh foirgnimh ar an dá thaobh den abhainn agus le himeacht ama cheangail sraith droichead an dá lonnaíocht. Cosúil le bailte eile i gCorcaigh ag an am, bhain an baile leas mór as pátrúnacht Richard Boyle, 1ú Iarla Chorcaí cé nárbh é, mar ba mhian leis a éileamh, a bhunaitheoir.

Ba é Richard Boyle an chéad Iarla ar Chorcaigh Cheannaigh sé leas an Chaptaen Newce ar an 20 Meitheamh 1613. Ar an 2ú lá de Bhealtaine 1619, rinne Henry Beecher a chuid de na tailte a thíolacadh trí ghníomhas fearais (**b'é seo an modh ba choitianta chun ruíse a iompar, i.e. a thalamh a dhíol**).

Is éard a bhí i gceist le “feoffment” cuid den réadmhaoin a sheachadadh don cheannaitheoir, amhail fód talún nó brainse crann, mar shiombail den mhaoin iomlán.

Fuair Richard Boyle cuid eile ansin, a bronnadh ar Sir Bernard Grenvill. Ní raibh an t-ainm Droichead na Bandan in úsáid go coitianta ach nuair a cheannaigh Richard Boyle maoin Newce. De réir mar a chuaigh na blianta thart, baineadh úsáid as an bhfoirm is giorra, Bandan, beagnach go huilíoch.

Faoi 1613, bhí an ceart tugtha do Dhroichead na Bandan beirt ionadaí a chur chuig an bparlaimint i mBaile Átha Cliath. Ba iad Sir Richard Morrison agus William Crow na chéad daoine i nDroichead na Bandan a bhí i seilbh oifige. Chuir an Captaen Richard Crofts tús le tógáil bhalla an bhaile ar an 19 Meitheamh 1620.

Leag Sir Richard Boyle an chéad chloch.

6

Faoi 1625, ba é Richard Boyle an t-aon úinéir ar an mbaile ar an dá thaobh den abhainn. Chuir sé ina luí ar a lán teaghlach Sasanach, go háirithe teaghlaigh as Somerset, teacht chun cónaí ar an mbaile. Piúratánaigh ba ea iad seo go príomha. Bhí go leor de na hainmneacha teaghlaigh a bhí le feiceáil ar rolla an “Mayflower” cáiliúil i 1620 comhionann le hainmneacha áitritheoirí nua Dhroichead na Bandan. Sa bhliain 1622, bhí thart ar 250 teach an-áisiúil agus an-chuid acu an-chóir. Le breis is 1,000 duine ina gcónaí ann. (I gcomparáidleis sin, bhí daonra 586 ag Doire i 1659). I 1625 dúirt Richard Boyle **“Tá mo bhaile, Droichead na Bandan níos cuimsithí ná Doire, tá mo bhallaí níos láidre, níos tiús agus níos airde.”**

Taobh istigh de 100 bliain, rinneadh Droichead na Bandan ar an mbaile is mó in Iarthar Chorcaí.

7

Balláí Dhroichead na Bandan

Nuair a críochnaíodh iad i 1625, dúradh go raibh daingnithe Droichead na Bandan ar na cinn ab fhearr in Éirinn.

Thóg sé timpeall cúig bliana ar **na ballaí** a thógáil le achar 27 acra lastigh i gcomparáid le ballaí Dhoire a bhí 30 acra taobh istigh de na ballaí. Bhí na ballaí comhdhéanta den chuid is mó de sclátaí tiubh dubh, a cairéalaíodh agus a briseadh ag Baile Uí Loingsigh, Gleann Twomeys agus an Pháirc in aice láimhe.

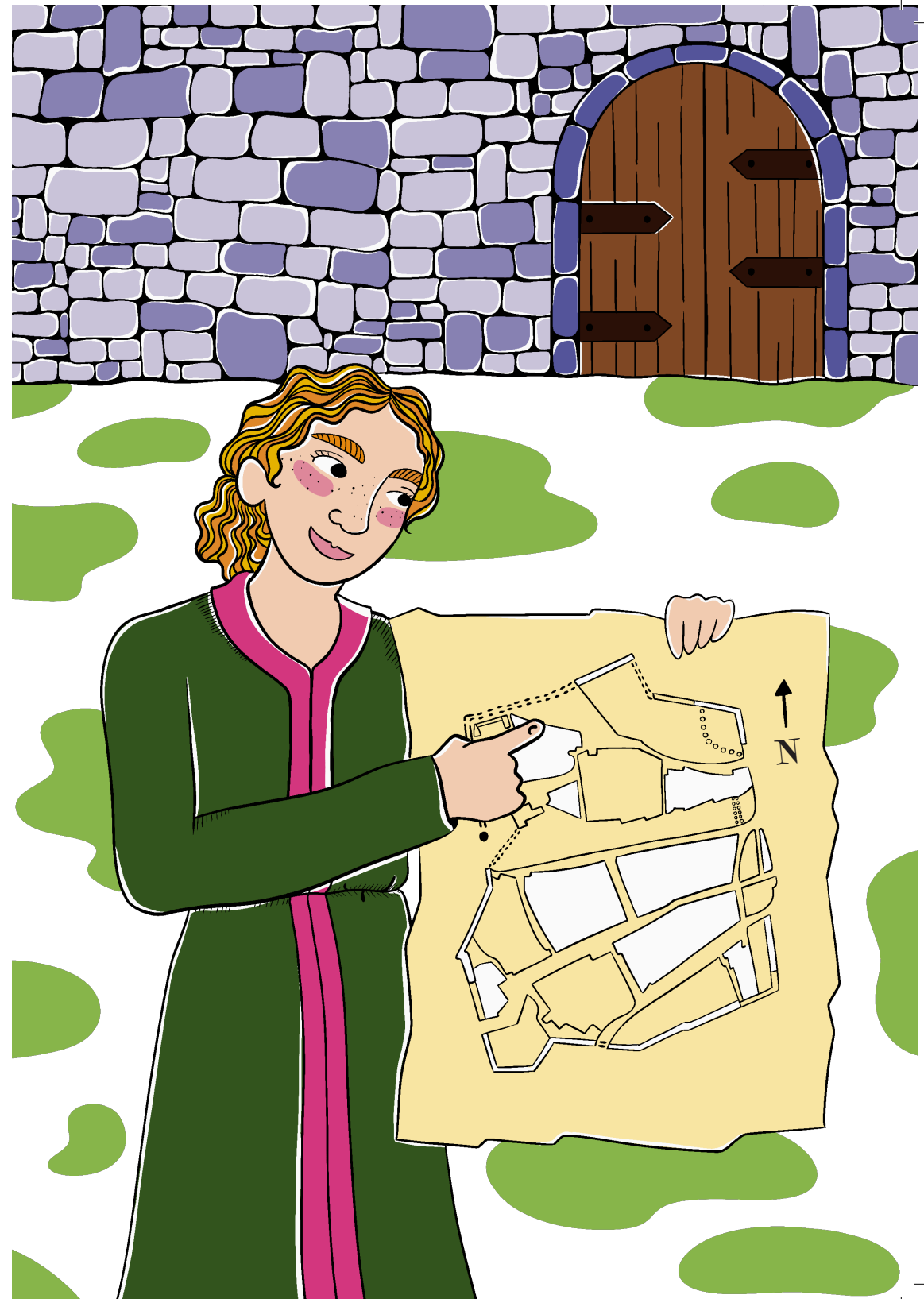
Bhí an chuid is mó de na ballaí naoi dtroigh ar tiús agus éagsúil ó thaobh airde ó 30 go 50 troigh.

Bhí siad gléasta le gunnaí canóin agus bhí sé thúr faire chruinn tógtha go rialta feadh an bhalla. Bhí oscailtí na habhann cosanta ag geataí tuilte iarainn agus fála déanta as bíomaí adhmaid agus cuailí. Bhí gardaí fairtheoir ar dualgas i gcónaí.

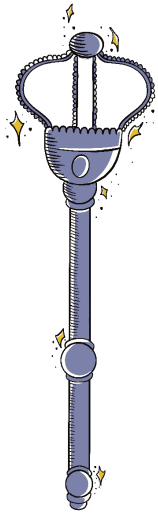
Tógadh **na geataí** le stuabhealach a bhí in ann ligean don ualach cairte is airde dul tríd. Bhí siad maorga, le tairseacha ailtireachta áille agus neartaithe le portcullis.

Tógadh **an droichead** le cloch agus bhí sé áirse ann. Ní raibh ballaí uchtbhalla ann ach bhí ráillí adhmaid ann ar an dá thaobh, le ráillí trasnaithe ceangailte le hairde agus ráille láimhe ar a mullach. Maisíodh an ráille láimhe le liathróid mhór adhmaid áit ar bhuail na cinn in airde.

Tógadh **trí chaisleán** laistigh de na ballaí, agus bhí 26 seomra i ngach ceann acu. Bhí na túiríní agus na cliatháin ardán (i.e., curtha ar fáil) le luaidhe agus gléasta le ordanás (airtléire gléasta).

Na 3 M ar Dhroichead na Bandan

Más

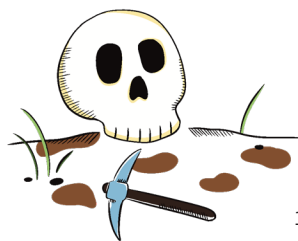
Baineadh úsáid as Másaí ó ré ársa mar ghléasanna searmanais chun parlaimintí, eaglaisí, ollscoileanna agus comhairlí baile a oscailt. B'fhéidir go mbeadh ionadh ort fios a bheith agat go bhfuil a más féin ag Droichead na Bandan. Tá Más Dhroichead na Bandan déanta as airgead, agus tá fad iomlán de 34 1/2 orlach aige agus meáchan 44 unsa. Rinne Robert Goble é ar an 11ú Aibreán, 1700.

Goideadh Más Dhroichead na Bandan ó Shéipéal Naomh Peadar i nDroichead na Bandan i 1924, ach tugadh ar ais níos déanaí é i staid beagán damáiste. Tá an más in Ard-Mhúsaem na hÉireann faoi láthair, in ainneoin iarratais arís agus arís eile é a thabhairt ar ais chuig an mbaile.

Mionta

Sa bhliain 1646, bhí an oiread sin airgid de dhíth ar rialtas na hÉireann gur bhunaigh siad mionta i mBaile Átha Cliath, agus thug siad cead do chúpla baile roghnaithe an rud céanna a dhéanamh. Bhí Droichead na Bandan ar cheann de na bailte a roghnaíodh chun an 'airgead riachtanach' seo a eisiúint.

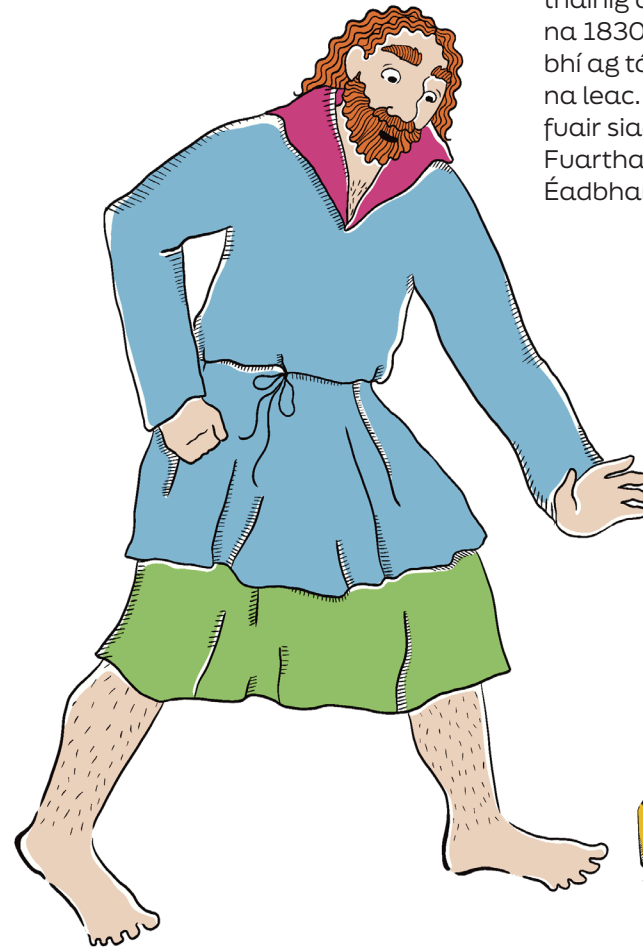
Bhí Boinn Dhroichead na Bandan thart ar mhéid feoirling agus déanta as copar. Ar thaobh amháin, thaispeáin siad íomhá de dhroichead Dhroichead na Bandan agus na focail "The Corporation" idir ciorcal líneach agus feirbthe. Thaispeáin an taobh eile trí chaisleán agus na focail "The Bandon Arms 1646" idir ciorcail. Bonn eile, déanta as cré-umha agus ag dul siar ó ré Chromail, cruth ochtagánach a bhí air agus na litreacha "BB" (Droichead na Bandan) ar thaobh amháin agus íomhá na dtrí chaisleán ar an taobh eile. Tá cuid de na boinn seo fós le feiceáil in Ard-Mhúsaem na hÉireann. **Is féidir rian de na boinn seo a fheiceáil agus tú ag siúl ar Dhroichead Coisithe Dhroichead na Bandan.**

10

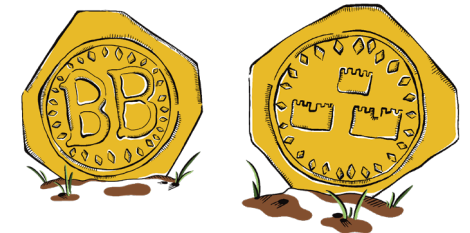
"Mason" Saor Cloiche Dúnmharaithe

Fear ab ea an saor cloiche a dúnmharaíodh a raibh faitíos air i bhfad ó shin líne picéad a thrasnú. Sna 1620idí, bhí Richard Boyle, Iarla Chorcaí ag iarraidh balla a thógáil timpeall Dhroichead na Bandan. D'íoc sé 2 1/2 pingin dá saoir chun an obair a dhéanamh. Ní raibh siad sásta leis an méid seo mar bhí 3 phingín uathu. Nuair a dhíultaigh Richard Boyle, chuaigh na saoir ar stailc.

Bhí fonn ar dhuine de na fir leanúint ar aghaidh ag obair agus bhí an-mhisneach aige an líne picéad a thrasnú. Bhí fearg orthu faoi seo, chinn na saoir buailte an fear a dhúnmharú. D'ullmhaigh siad uaigh faoi na ballaí ar dtús. Mar a bhí an ghrian ag dul síos i ndeireadh an lae, tháinig siad suas taobh thiar an fear agus bhuaill sé i gcúl a cheann le piocóid, mharú é láithreach.

D'ísligh na saoir an corp isteach san uaigh lena chuid uirlisí agus a piocóid. Chaith siad leac os cionn an chlais, á clúdach le moirtéal. Thar na blianta, tháinig an scéal ina mhiotas, go dtí na 1830í, nuair a tháinig grúpa fear a bhí ag tógáil teach samhraidh trasna na leac. Nuair a thóg siad an leac, fuair siad iarsmaí an choirp. Fuarthas bonn airgid ó réimeas Éadbhard VI freisin.

Titeann na Ballaí Síos

Éirí Amach 1641 agus Concas Chromail ar Éirinn i mí Dheireadh Fómhair 1641,

d'éirigh na Gaeil dúchais in éirí amach i gcontaetha Dhoire agus Thír Eoghain. Leathnaigh an t-ardú go tapa ar fud na hÉireann agus rinne sé a chéad láithriú in Iarthar Chorcaí i nGleann Doire. Theith lonnaitheoirí le faitíos ar fud an réigiúin go Droichead na Bandan le cosaint mar gurbh é an t-aon bhaile múrtha siar ó Chorcaigh é. Roimh dheireadh na chéad bhliana den éirí amach, tuairiscíodh go raibh míle de na daoine seo curtha sa reilig laistigh de bhallaí an tséipéil mar gheall ar ocras agus galair. Faoin mbliain 1642, bhí taoisigh Iarthar Chorcaí go léir cosctha. Thosaigh cogadh cathartha i Sasana freisin. Ba í an tréimhse a lean in Éirinn ná tréimhse d'fhoréigean seicteach forleathan, agus chaill go leor daoine a mbeatha. Ar fud na tíre ar fad, níor fhan ach na ceantair ina raibh lonnaitheoirí Sasanacha comhchruinnithe (mar Chathair Chorcaí, Eochaill, Cionn tSáile agus Dhroichead na Bandan) i lámha na lonnaitheoirí.

Tháinig deireadh uafásach le cogáíocht agus doirteadh fola na 1640idí sa bhliain 1649 le teacht Chromail. Cé gurbh é Corcaigh an chéad bhaile i gCúige Mumhan a dhearbhaigh do Chromail, ba iad muintir bhaile Dhroichead na Bandan a ghníomhaigh ar dtús chun a mbaile a sheachadadh trí gháirstinn a ghlacadh don Pharlaimint agus do Chromail. Bhí tionchar tubaisteach ag ionradh agus bua Parlaimint Shasana faoi Oilibhéar Cromail ar Éirinn. Mar thoradh air bás 400,000 duine ar a laghad as daonra de thart ar 1.5 milliún áitritheoir. Tar éis an chogaidh, coigistíodh réimsí móra talún agus cuireadh tús le dara plandáil na Mumhan. Ní hamháin gur choigistigh Cromail tailte agus chuir sé na mílte chun deoraíocht, ach chuir sé na mílte i sclábhaíocht freisin chun plandálacha tobac na nIndiacha Thiar, Achadh an Iúir agus coilíneachtaí eile a oibriú. Fágadh go leor i longa sclábhaithe ó Chionn tSáile. Tháinig coilíneoirí nua isteach go hÉirinn chun an fholamh a líonadh, agus moladh níos mó ná 200,000 air.

Éirí Amach i nDroichead na Bandan. Sroicheadh an Rí Séamas Iarthar Chorcaí

tar éis bhás Chromail, athchóiríodh an mhonarcacht. Mar sin féin, níor mhair an tsíocháin i bhfad. Sa bhliain 1685, rinne Sasana éirí amach arís i gcoinne theach ríoga Stiùbhart le linn réimeas Shéamuis II. Thapaigh na hÉireannaigh an deis éirí amach chun tacú leis an Rí Séamas. Bhí eagla ar na lonnaitheoirí Sasanacha agus ar an bpobal Protastúnach. Theith go leor an tír go dtí an Domhan Nua.

I 1687, bhronn Séamas II cairt nua do Dhroichead na Bandan. Ceapadh comhairle nua agus cuireadh garastún trúpaí Ríogaí isteach. Bhí an garastún

i mbaile Dhroichead na Bandan i gceannas ar an gCaptaen Daniel O'Neill a chum an baile do Rí Séamas – cé nach raibh sé i bhfad. I Meán Fómhair 1688, dhún grúpa beag buachaillí printíseach i nDoire geataí na cathrach chun cead isteach i reisimint Chaitliceach faoin Tiarna Aontroma a dhiúltú.

I bhFeabhra 1689, chuala muintir Bhaile Dhroichead na Bandan gur fógraíodh Uilliam Oráisteach ina Rí ar Shasana, gur éirí amach agus gur scrios sé garastún Shéamais. Mar dhíoltas, rinne Justin McCarthy (Tiarna Mountcashel) an baile a ionsaí agus a ghlacadh. Ghéill muintir an bhaile ar théarmaí, lena n-áirítear fíneáil (£1000-1500) agus scartáil na mballaí.

Billy Boyne

Seans gur chuala go leor agaibh an t-ainm 'Billy Boy' á thabhairt go ceanúil ar an gcapall is fearr leatach ar smaoinigh tú riamh cén áit nó cén chaoi ar tháinig an t-ainm seo?

Téann sé ar fad siar go bruach na Bandan – breis agus 330 bliain ó shin. Dá bhféadfá céim siar in am a thógáil, d'fheicfeá taispeántas iontach a raibh bunús leis i gceann de na cathanna is fuilte a tharla ar ithir na hÉireann – Cath na Bóinne, 1 Iúil 1690.

Bhí meitheal láidir Dhroichead na Bandan i measc trúpaí Uilliam Oráisteach an lá sin, agus ba trodaithe díograiseacha iad. Fuair na daoine a bhuaigh an bua a gcuid creacha ó pháirc an chatha agus bhailigh an té a bhí an t-ádh orthu capaill chun cabhrú leo ar a mbealach fada ar ais go Droichead na Bandan. Phioc saighdiúir amháin ó Dhroichead na Bandan luchtaire capall bán álainn a bhí faoi úinéireacht oifigeach de chuid arm na hÉireann roimhe seo agus thug sé an t-ainm "Billy Boyne" air.

Lá mór ceiliúrtha a bhí sa chéad lá de Iúil i nDroichead na Bandan agus bhíodh sé le rá **"ní raibh scamall sa spéir ar an gcéad lá de Iúil!"** Bhí an baile ar fad maisithe - bratacha agus srutháin, craobhacha darach agus foirgnimh clúdaithe le lie éagsúil.

Chuirfí tús leis an lá le púroga tine canóin agus cloigíní. Tar éis seirbhísí eaglaise thiocthadh na daoine go léir le chéile ag an droichead. Anseo bhí siad roinnte ina dhá champa. Iad siúd a chaillfeadh an tos bheadh siad ar thaobh Rí Séamas agus ghabhfadh seilbh ar an abhainn ar thaobh Bhaile Uí Lodáin. Ghlacfadh an taobh eile seasamh ar an mbruach eile. Ba é an ceantar fad iomlán Shiúlóid Graham Norton, agus Sráid Gheata an Uisce beagnach ar fad agus ní mór gur radharc iontach é mar a sheas na céadta fear ar bhruacha eile na Bandan. Sheasfaidís ag béicíl agus ag magadh faoina chéile – agus ar feadh na mblianta fada ba é 'Billy Boyne' réalta an tseó agus bheidís á dtreorú amach feadh na gcéimeanna agus iad gléasta le haghaidh catha. Ghlac 'Billy' páirt go bródúil, ag cleachtadh agus ag feidhmiú amhail is dá mba shaighdiúir gach orlach dhó.

Tar éis tamaill tugadh chun tosaigh é, áit a raibh sé suite ag duine éigin ag imirt páirt Schomburg' (duine d'eochairghinearáil Uilliam Oráisteach a chaill a shaol i gCath na Bóinne) agus tar éis don "ghinearál" aitheasc a chuid trúpaí ba ghnách leis. Íosluchtaigh isteach san abhainn. Thart ar leath bealaigh trasna scaoilfí urchar agus rachadh Schomburg síos. Ansin chuirfeadh an dá thaobh isteach san abhainn agus thabharfadh siad beagán folaíochta neamhdhíobhálach dá chéile. Ní gá a rá gur tháinig deireadh leis an toradh agus gan ach cúpla buille agus bruises, a luaithe a bhí an caitheamh aimsire spráúil thart, chuirfí tús leis an gcóisir, agus bheadh an tráthnóna lán le ceol agus amhránaíocht!

Agus ní dhearnadh dearmad ar Billy sa cheiliúradh, bhí bród áite aige, agus líonfaí a bhucéad leis an deoch is fearr. Fuair Billy bás sa bhliain 1708 agus cuireadh go poiblí é i reilig Bhaile Mhic Andáin.

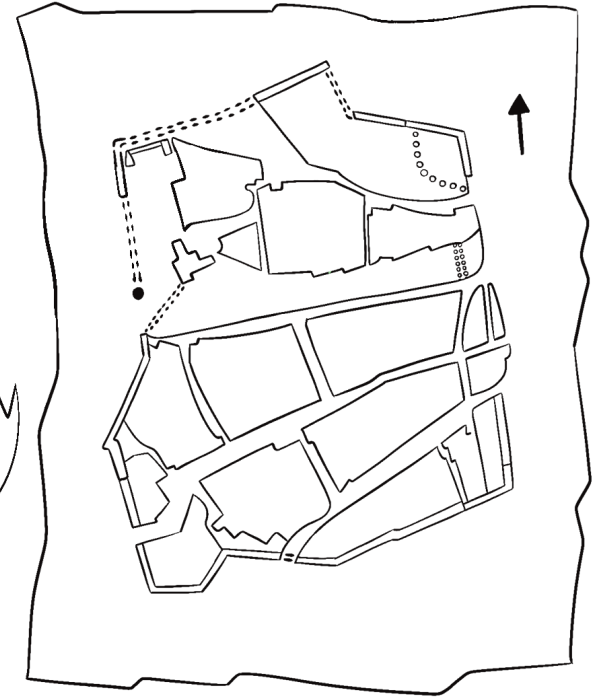
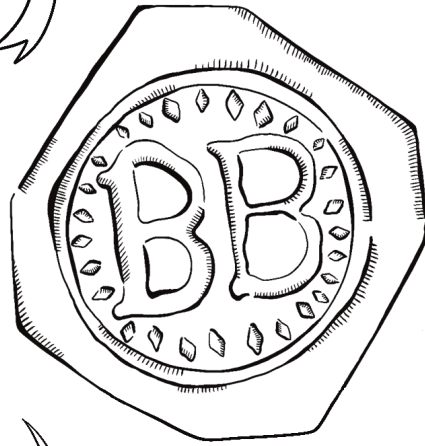
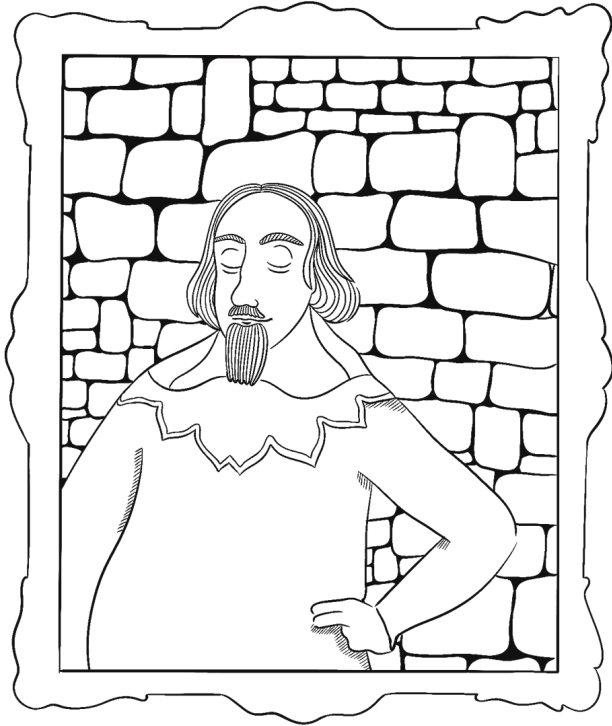
"Dúirt sé gur éirigh an tsúil fhliuch níos fliche, agus croí cráite fós, de réir mar a chlédaigh na clocha agus an chre go deo foirm neamhbheo an tseanfheachtasóra Bóinne 'Billy Boyne' a bhí vair aerach agus lúcháireach."

Leanadh ar aghaidh leis an nós ceiliúradh chomórach na Bóinne le troid bréige go dtí 1809. Ar feadh na mblianta ina dhiaidh sin ba é 'Billy Boyne' an t-ainm ab ansa le peata; agus fiú anois b'fhéidir go gcloisfeá an t-ainm 'Billy Boy' in áiteanna áirithe.

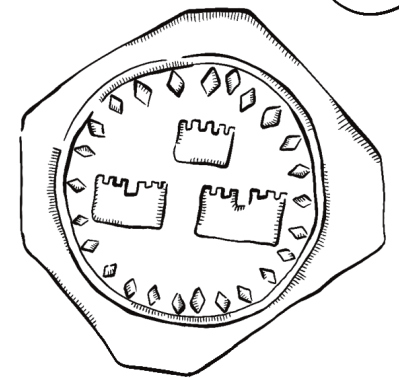
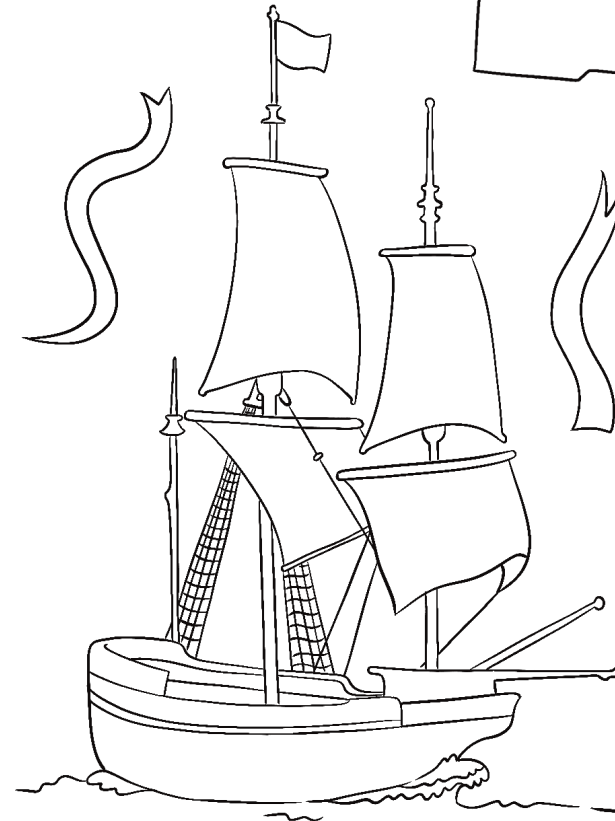
Amlíne Domhanda

- 1584** Faigheann Ivan an Uafásach bás
- 1588** Armáid na Spáinne
- 1592** Ionradh na Seapánach ar an gCóiré
- 1598** Anraí IV na Fraince ag fógairt Edict de Nantes
- 1601** Cath Chionn tSáile
- 1602** Bunaíodh Dutch East India Company
- 1603** Fuair Gráinne Mhaol agus Eilís I bás
- 1607** Imeacht na nIarlaí
- 1607** Jamestown Virginia ina Choilíneacht Shasana
- 1628** Déanann William Harvey staidéar ar scaipeadh an duine
- 1631** Sliabh Vesuvius ag brúchtadh

- 1633** Thosaigh an t-impire Moghul atá i réim san India ag tógáil an Taj Mahal, ionadh ailtireachta an domhain.
- 1633** Rinne Galileo iarracht Acht eiriceacht
- 1636** Leithlis sa tSeapáin
- 1644** Tús an dynasty Qing
- 1652** Bhunaigh an Ollainn (an Ísiltír) coilíneacht ag Rinn an Dóchais, san Afraic Theas. Seolann siad Boers (“feirmeoirí”) chun na tailte a choilíniú
- 1682** Peadar Mór a bheith ina Tsar
- 1683** Buaite ag Ottomans i gCath Vín
- 1689** Tar éis “Réabhlóid Ghlórmhar” 1688, rith Parlaimint Shasana an Dearbhú Cearta.

**Leathanaigh
Dathúcháin**

Foinsí / Léitheoireacht Bhreise Buíochas

Eolas topagrafach.
In Patrick O'Flanagan,
Irish Historic Towns Atlas, uimh. 3,
Droichead na Bandan.
Acadamh Ríoga na hÉireann,
Baile Átha Cliath, 1988 (www.ihta.ie,
ar fáil 14 Aibreán 2016), téacs, lgh 1-16

Droichead na Bandan: 400 Bliain den
Stair, Paddy Connolly (2004)

The History of Bandon, and
the Principal Towns in the West
Riding of County Cork by
George Bennet (1869)

Irisí Stairiúla na Bandan:
Cumann Seanchais na Bandan

<https://www.duchas.ie/ga>

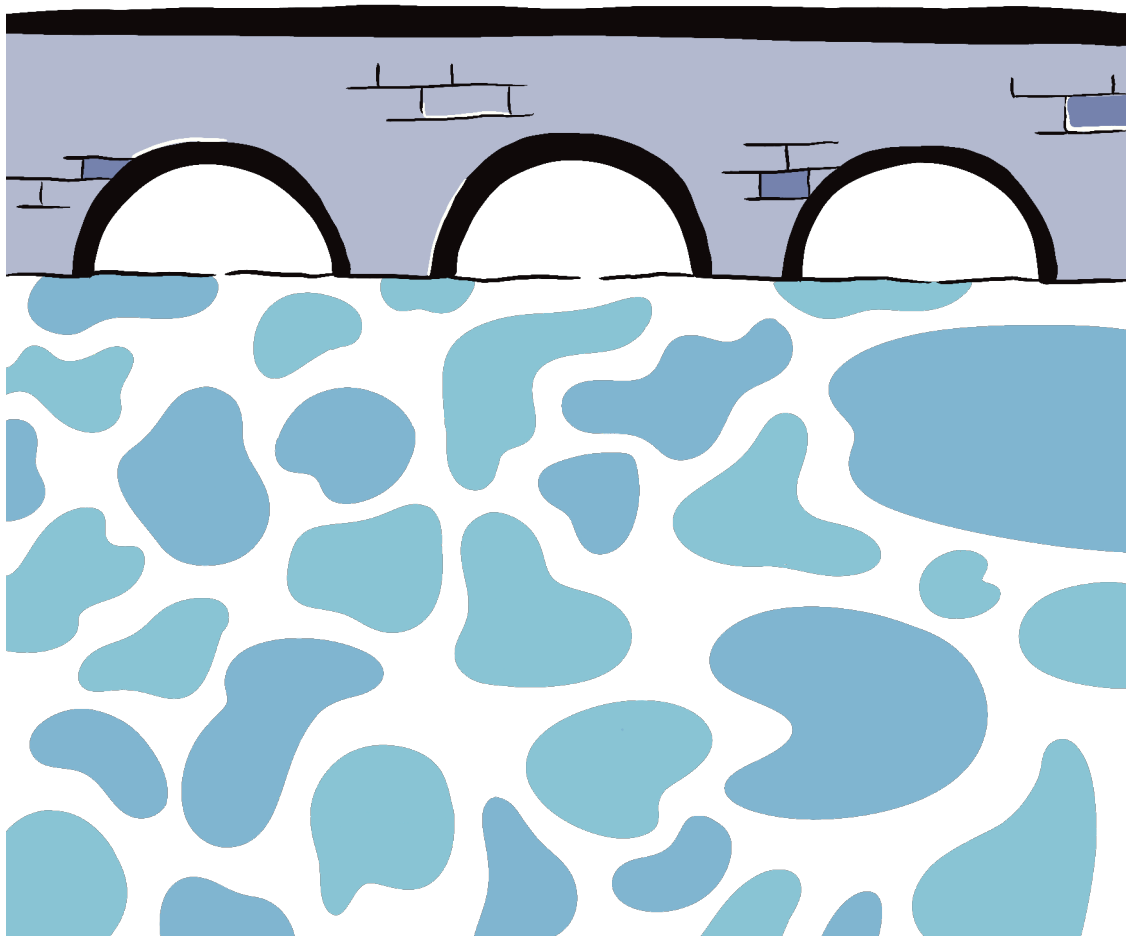
Coiste Baile Múrtha
Dhroichead na Bandan

Liam Murphy

Dónal O'Sullivan

Risteard O'Regan,
Scoil Phádraig Naofa

Anne-Marie Kelly,
Scoil Náisiúnta Tigh Molaige

Ten projekt jest wspierany przez Radę Dziedzictwa w ramach Funduszu County Heritage Plan Funding 2023

Comhairle Contae Chorcaí
Cork County Council

Written by Maria Walsh
Designed by Sadbh Ní Fhlaitheartaigh

